

De jaren '30 en de Duitse inval

NEDERLAND IN DE JAREN '30

1 De jaren '30

In het eerste deel van de tentoonstelling krijg je informatie over de jaren voor de Tweede Wereldoorlog. Kijk rond en zet de letter bij de juiste foto.

- A. In Europa is de democratie in gevaar.
- B. Ook in Nederland is er een economische crisis. Er is grote armoede en onrust.
- C. Nederland is opgedeeld in vier 'zuilen' (bevolkingsgroepen). Elke zuil heeft zijn eigen politieke partij, krant, verenigingen en scholen.
- D. De NSB hoopt op de stemmen van ontevreden Nederlanders. Hitler is het grote voorbeeld.

2 De Duitse inval

Loop verder. Links zie en hoor je de Duitse inval en het bombardement op Rotterdam.

Kijk iets verderop rechts in de rode vitrine met kranten. Zet de juiste letter bij de afbeelding.

- A. In de vroege ochtend van vrijdag 10 mei 1940 valt het Duitse leger onverwachts aan.
- B. Na Rotterdam dreigen de Duitsers meer steden te bombarderen. Na vier dagen felle strijd geeft het Nederlandse leger zich over.
- C. De regering en de Koninklijke familie gaan naar Londen.

DUITSLAND VEROVERT EUROPA!

Mei 1940 - Februari 1941

Duitsland verovert Europa!

Mei 1940 - Februari 1941

Germany overruns Europe!

May 1940 - February 1941

In 1940 legden Duitsers hun voeten op de grond van Europa te overnemen. Dit is niet alleen de laatste wereldoorlog, maar ook de laatste keer dat de wereld niet door een wereldwijde oorlog wordt overspoeld. In de jaren 1940 wordt de wereld overspoeld door de Duitsers die de laatste wereldoorlog hebben gewonnen. Dit is niet alleen de laatste wereldoorlog, maar ook de laatste keer dat de wereld niet door een wereldwijde oorlog wordt overspoeld.

The Dutch are shocked by the invasion, but the occupation does not break off the bank. The invasion is a surprise, but it is not the last time that the Dutch are shocked by the invasion. The invasion is a surprise, but it is not the last time that the Dutch are shocked by the invasion.

There appears to be no stopping the advance of Nazi Germany. After the French had surrendered in June 1940, the Dutch were left to fight alone in the struggle. Many Dutch believe they should surrender immediately to the Germans.

1 Vragen over de groene banier

A. Welk land staat na de overgave van Frankrijk alleen in de strijd tegen Duitsland?

B. Duitsland is oppermachtig. Hoe reageren veel Nederlanders op de nieuwe situatie?

---

2 Soldaten

Kijk in de krantenknipsels van 4 juni 1940.

A. Wat gebeurt er met de Nederlandse soldaten?

B. Waarom zouden de Duitsers zo aardig zijn?

---

3 Democratie afgeschaft

A. Deze nazi uit Oostenrijk wordt de baas van Nederland:

B. Veel Nederlandse ambtenaren blijven zo lang mogelijk in functie. Waarom? Zie tekstbord 1.2.

C. Dilemma: aanblijven?

Vind jij dat burgemeester Boot goed heeft gehandeld?

---

4 OZO: Oranje Zal Overwinnen

A. Al in het begin van de Duitse bezetting laten veel Nederlanders zien dat ze

- het wel eens zijn met de nazi's
- tegen de bezetting zijn

B. Hoe laten ze dat zien?

---

5 Een kindje geboren!

Waarom wordt verloskundige Nelia Epker naar een concentratiekamp gestuurd?

---

extra

extra

6 NSB

Zoek de antwoorden in de vitrines over de NSB.

Vitrine **A** Mussert wordt: _____

Vitrine **B** In dit land vechten veel Nederlandse mannen: _____

Vitrine **C** In Duitsland is er de Hitlerjugend (Hitlerjeugd).

Ook de NSB heeft een jeugdclub: _____

7 Redenen

Mensen hebben allerlei redenen om voor de NSB te zijn.

Welke zie je op de wandfoto?

- eigen carrière
- armoede en verdeeldheid
- medelijden met de joden
- daadkracht en saamhorigheidsgevoel
- de prestaties van Hitler
- angst voor het communisme

8 Krant en radio

A. Waarom wordt dit soort antennes gemaakt?

_____

B. Al snel verschijnen er "verzetskranten".

Bijvoorbeeld: _____

Waarom zouden mensen die willen lezen?

_____

9 Eerste maatregelen tegen de joden

A. Welke informatie bevat deze kaart?

_____

B. **Dilemma: registreren?** Ambtenaren moeten in 1940 hun geloof en dat van hun (groot)ouders opgeven. *Zie tekstbord 1.7.* Vul jij je formulier in of weiger je? Waarom?

_____

10 De Februaristaking

C. De Februaristaking (*tekstbord 1.8*) is een protest tegen:

_____

D. Na de staking kijken veel Nederlanders anders tegen de Duitse bezetters aan. Leg uit. _____

_____

DUITSE OPMARS STAGNEERT !

Maart 1941 - April 1943

Duitse opmars stagneert!
Maart 1941 - April 1943

In april 1941 rukken de Duitsers de Sovjet-Unie binnen. In december 1941 worden ze de wintertijd van de Sovjet-Unie tegengestaan. In de winter van 1941-1942 worden de Duitsers gestopt bij de stad Stalingrad. Het is de grootste nederlaag van de Duitsers in de Tweede Wereldoorlog. De Duitsers worden gestopt door de Sovjet-Unie. De Duitsers worden gestopt door de Sovjet-Unie. De Duitsers worden gestopt door de Sovjet-Unie.

German advances stagnate!
March 1941 - April 1943

In April 1941 the Germans invade the Soviet Union. In December 1941 they are stopped by the Soviet Union. It is the greatest German defeat in the Second World War. The Germans are stopped by the Soviet Union. The Germans are stopped by the Soviet Union. The Germans are stopped by the Soviet Union.

1 Vragen over de groene banier

A. Duitsland krijgt te maken met twee nieuwe machtige tegenstanders:

_____ en _____

B. In Rusland wordt de Duitse opmars gestopt bij de stad _____

2 Anti-joodse maatregelen

Met anti-joodse maatregelen isoleert de Duitse bezetter de joden van de rest van de bevolking. Op de blauwe wand zie je een tijdlijn met foto's van maatregelen.

De jodenster wordt pas op 3 mei 1942 verplicht.

Bedenk waarom de Duitse bezetters de anti-joodse maatregelen heel geleidelijk hebben ingevoerd.

_____

_____

3 Deporteren

Na het registreren en isoleren van de joden volgt het deporteren (wegvoeren). Leg uit dat de Duitse bezetters de joden met deze OPROEPING voor de gek houden.

_____

_____

_____

extra

4 Vluchten

A. Wat heeft de groep Westerweel gedaan?

_____

_____

B. Welke speciale functie had het schaakbord?

_____

5 Persoonsbewijzen

Sommige joden hopen met een vals persoonsbewijs aan de Duitse bezetters te ontkomen. Bekijk van één persoon het echte en het valse persoonsbewijs.

Ik heb het persoonsbewijs bekeken van:

_____

Twee verschillen tussen echt en vals:

1. _____
2. _____

6 Naar het Oosten

Via het doorgangskamp _____ in Drenthe worden de meeste joden uit Nederland gedeporteerd naar de Duitse kampen Sobibor en _____ in bezet Polen. Daar worden de meesten vermoord.

7 Vermoord

Van de 140.000 joden in Nederland worden er meer dan 100.000 vermoord. Deze foto is na de bevrijding gemaakt in een concentratiekamp.

Wat laat de man op de foto aan de fotograaf zien?

_____

8 Schaarste

A. Waar gaan deze groentekisten over? *Zie tekstbord 2.2.*

_____

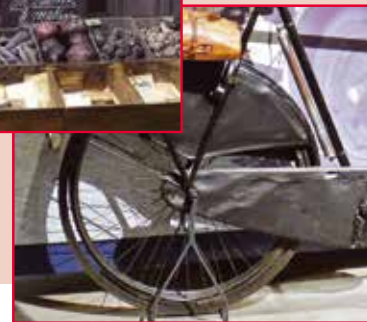
B. Als je onderduikers in huis hebt is het lastig als er veel 'op de bon' is. Leg uit hoe dat zit.

_____

C. Hoe wordt het gebrek aan rubberen fietsbanden opgelost?

_____

_____

9 Propaganda

A. De Duitse bezetters en de NSB proberen hun mening aan de bevolking op te dringen. Bekijk de propaganda-posters op de ronde zuil. Zet de juiste letter erbij.

1. De joden moeten worden vernietigd.
2. Word lid van de jeugdclub van de NSB.
3. Het bolsjewisme (communisme in Rusland) is een groot gevaar!

B. Welke vind jij het meest overtuigend: 1, 2 of 3? Leg uit.

_____

_____

10 (N)iets durven doen

Lees de verhalen van Truus van der Zwaag en Miep Roestenburg. *Schuin tegenover de banier "Oorlogskansen keren!".*

Welke houding begrijp je het beste? Leg uit.

_____

_____

_____

_____

1 Vragen over de groene banier

De Duitsers lijden voor het eerst zware verliezen. Wat zijn de gevolgen voor de situatie in Nederland?

Vul in: _____ wordt snel verwacht.

Veel mannen die in Duitsland moeten werken _____

De Duitsers gaan over tot _____.

2 Melkstaking

Waarom wordt er gestaakt? *Zie tekstbord 3.1.*

De oorlogskansen keren!

Mei 1943 - mei 1944

Na een overwinning bij het Slagveld bij de Duitse grenzen... (Small text describing the military situation in May 1943)

Wat zijn de gevolgen?

Mei 1943 - mei 1944

De Duitsers lijden voor het eerst zware verliezen... (Small text describing the consequences of military setbacks)

People in the Netherlands expect the liberation to happen soon... (Small text about Dutch expectations)

extra 3 Inleveren

Waarom verstopten de mensen radio's?

---

4 Dilemma: melden?

In mei 1943 worden mannen opgeroepen om te gaan werken in Duitsland.

Het verzet zegt: doe het niet, duik onder!

Ga jij werken in Duitsland? Waarom wel of niet? Welke problemen zie je?

---

5 Aan de deur

Verzetssensen zoeken plekken voor onderduikers. Druk op de deurbel en luister naar de reacties.

A. Dilemma: helpen? En jij? Help jij als iemand aanbelt met de vraag of je een onderduiker in huis wilt nemen? Waarom zou je wel of niet helpen?

B. Hoeveel onderduikers zijn er in 1944? *Zie tekstbord 3.7.*

Ga links naast de deur de ruimte in.

6 LO/LKP

Tante Riek en Frits de Zwerfer hebben de LO/LKP opgericht. Waar staan deze afkortingen voor?

LO _____

_____

LKP _____

7 Onderduikhulp

Verzetsmensen helpen onderduikers door:

- A. verraders te doden
- B. papieren te vervalsen
- C. onderduikplekken te regelen
- D. aanslagen te plegen

Zet de juiste letter bij de afbeelding.

8 Vrouwen

Vrouwen vervoeren spullen voor het verzet.

- A. In de kinderwagen:

_____

- B. In het zwangerschapskorset:

_____

_____

extra

9 Verraders

- A. Verzetsmensen schieten soms verraders dood. Hoe nemen de Duitsers wraak? Lees de roze *Bekendmaking*.

_____

- B. **Dilemma: doodschieten?** Zoek in het bladerboek dit briefje.

Stel je voor: je zit in een verzetsgroep en jullie weten wie dit briefje heeft geschreven. Schiet je hem/haar dood?

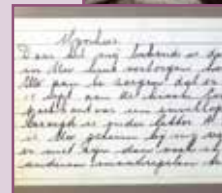
Waarom is dit een moeilijk besluit? Leg uit.

_____

_____

_____

_____

10 Verzetskranten

- A. Lees tekstbord 3.11. Wat vind jij de belangrijkste functie van verzetskranten? _____

_____

- B. Ga de ruimte in. Wat vind je van de keuze die Wim Spielman heeft gemaakt? _____

_____

DUITSERS TERUGGEDREVEN!

JUNI 1944 - MEI 1945

Duitsers teruggedreven!
Juni 1944 - mei 1945

Common driver back!
June 1944 - May 1945

Op 4 juni 1944 begint vrijheid de langverwachte...
Het laatste deel van Nederland moet nog het...
Duitsers teruggedreven...
Common driver back!
June 1944 - May 1945
Op 4 juni 1944 begint vrijheid de langverwachte...
Het laatste deel van Nederland moet nog het...
Duitsers teruggedreven...
Common driver back!
June 1944 - May 1945

1 Vraag over de groene banier

Waarom is 6 juni 1944 een belangrijke dag?

2 Dolle Dinsdag

Er zijn geruchten dat de bevrijders in aantocht zijn. Lees in het bladerboek de verzetskrant Het Parool. Wat is de reactie van NSB'ers op Dolle Dinsdag?

3 Bevrijd

In welk deel van Nederland wonen deze feestvierende mensen?

4 Staking

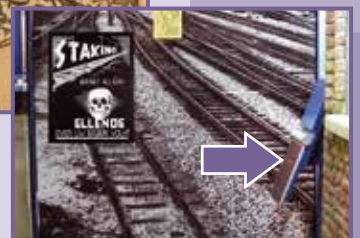
A. Deze poster is gemaakt door de Duitse bezetter. Over welke ellende gaat het? Zie tekstbord 4.3.

B. Dit postertje is gemaakt door verzetsmensen. Zij zeggen dat de nazi's de spoorwegen helemaal niet willen gebruiken voor de voedselvoorziening maar voor

C. Lees het bladerboek. Ben je het eens met Henk Das? Leg uit.

5 Hongerwinter

A. Wat voor bijzonder voedsel eten de mensen tijdens de hongerwinter?

Tip: zie ook de recepten aan de muur.

1) _____ en 2) _____

B. Wat kun je met deze knipkaart krijgen?

Zie vitrine links om de hoek.

C. Zie de vitrine tegenover de vitrine met de knipkaart.

Wat wordt er in deze flacon vervoerd?

Waarom op zo'n vreemde manier? Zie tekst op de foto op de linkerwand.

extra

extra

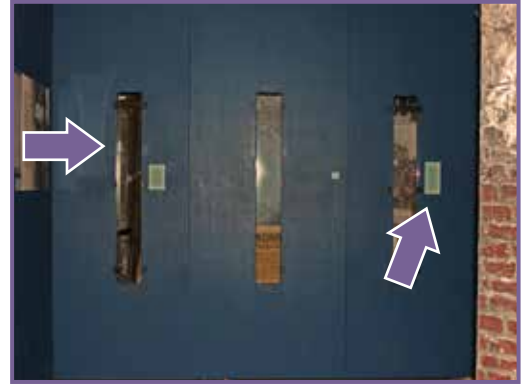
6 Verzet in de laatste fase

In containers worden spullen boven Nederland gedropt.

Zie vitrine links.

Wat: _____

Voor wie: _____

7 De Binnenlandse Strijdkrachten

In de Binnenlandse Strijdkrachten gaan gewapende verzetsorganisaties samenwerken.

Er zijn stoottroepen en ordetroepen. Wat is hun taak? Zie tekst bij vitrine rechts.

Stoottroepen: _____

Ordetroepen: _____

extra

8 Terreur en represailles

A. Wat zie je op deze foto?

_____
_____
_____

B. Hoe beschrijft verzetskrant Trouw het gedrag van de Duitse bezetters?

_____
_____
_____

9 Gerrit

Waarvoor zijn deze sleutels gebruikt?

_____
_____

extra

10 Uit de lucht

Waarom zijn de mensen blij met dit bombardement?

Zie vitrine bij tekstbord 4.7 – na de vitrine van Gerrit links om de hoek.

_____
_____
_____

1 Vragen over de groene banier

- A. Wanneer geven de Duitse troepen zich over? _____
- B. Hoeveel 'foute' Nederlanders worden er ongeveer gevangengezet? _____

2 NSB

- A. Wat is hier aan de hand? _____
 _____
 _____
- B. Naast de beschadigde kop van Hitler vind je deze foto.
 Wat is daarop te zien? _____
 _____
 _____
- C. Wat vind je daarvan? _____
 _____
 _____

Nederland bevrijd!

Waar kwam het vervoer van gevangenen vandaan? Het was een vrachtwagen van de NSB. De vrachtwagen was vol met gevangenen die naar Duitsland werden vervoerd. De vrachtwagen was vol met gevangenen die naar Duitsland werden vervoerd. De vrachtwagen was vol met gevangenen die naar Duitsland werden vervoerd.

Illustration (caption) in the Netherlands!

From March and onwards Allied troops began capturing the transport of the Netherlands and were captured, with heavy fighting and much damage inflicted. One of the things that the Germans thought was that they were in a state of panic and that they were in a state of panic and that they were in a state of panic.

Illustration of Dutchmen sign up to fight against Japan in the Netherlands East Indies. The Royal Dutch Navy took over other parts of operations in Japan.

Approximately 100,000 Dutch soldiers were part of the force. They took control of the island of Java in the end. The Dutch people are excited, including King Willem III.

Illustration of thousands of political prisoners, victims of persecution and political prisoners taken to the Netherlands. They were sent to the concentration camps in the Netherlands. They were sent to the concentration camps in the Netherlands. They were sent to the concentration camps in the Netherlands.

extra

3 Oppassen

De bevolking is blij met de komst van de bevrijders. Maar waarom moeten jonge vrouwen oppassen voor de geallieerde soldaten?

_____

_____

_____

4 Verzetsman

Waarom heeft verzetsman Jan Brasser de bevrijdingsfeesten niet meegemaakt?

_____

_____

5 Terug in Nederland

Hoe heeft Dina Davidson haar terugkeer ervaren? _____

_____

6 Straf

Welke straf krijgt Seyss-Inquart bij het proces in Neurenberg? *Tip: te vinden tegenover de vitrine met de rok.*

_____

7 Verzet begint met een vraag

Een stukje uit een gedicht van Remco Campert:

Jezelf een vraag stellen

Daarmee begint verzet

En dan die vraag

Aan een ander stellen

Ook nu kun je je tegen dingen verzetten.

Welke vraag zou jij – als begin van verzet – willen stellen?

_____

_____

_____

Wat is verzet?

Voorbeelden van verzet in bezet Nederland

Welke drie vormen vind jij het belangrijkste? Kruis aan (en bespreek in de klas).

☐ Leuzen op muren schilderen	☐ Staken
☐ Verzetskranten drukken en verspreiden	☐ Documenten vervalsen
☐ Een oranje speldje op de jas dragen	☐ Bonkaarten stelen
☐ Spottiedjes zingen	☐ Aanslagen plegen op bevolkingsregisters
☐ NSB'ers pesten	☐ Spioneren
☐ Naar Radio Oranje en de BBC luisteren	☐ Spoorlijnen opblazen
☐ Onderduikers helpen	☐ Duitse militairen en verraders liquideren

Leg uit waarom:

---

www.verzetsmuseum.org

Colofon

tekst en samenstelling
Verzetsmuseum Amsterdam

grafische vormgeving
Zwaar Water

druk
Drukkerij Claessens,
Someren

fotografie
Jeroen de Nijs
Gerard Mensink
Sandra ter Mijtelen

Verzetsmuseum Amsterdam
Plantage Kerklaan 61
1018 CX Amsterdam
020-620 25 35
info@verzetsmuseum.org
www.verzetsmuseum.org

